

Теорія і методика професійної освіти

УДК 378.015.31:303.446.2 (045)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14836515>

Міжкультурна професійна підготовка майбутніх вчителів іноземної мови в інформаційному освітньому просторі

Гутиряк Оксана Ігорівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри практики англійської мови і методики її навчання, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, <https://orcid.org/0000-0002-4143-7802>

Прийнято: 18.01.2025 | Опубліковано: 29.01.2025

Анотація. Мета статті полягає у характеристиці міжкультурної компетентності, визначення основних напрямів та змісту міжкультурної професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови в інформаційному освітньому просторі ЗВО. Для досягнення поставленої мети було використано такі методи дослідження: аналіз наукових джерел, порівняльний аналіз, синтез та узагальнення. Результати дослідження свідчать, що міжкультурна компетентність забезпечує готовність майбутнього фахівця до вирішення комунікативних завдань в процесі професійної діяльності за допомогою пошуку, аналізу інформації, необхідної для формування спеціальних умінь та навичок засобами інформаційних та комунікаційних технологій. Інформатизація освітнього процесу забезпечує оптимальне та ефективне сприйняття, засвоєння та використання навчальної інформації в інтерактивному режимі; дозволяє здобувачам освіти освоювати способи діяльності в умовах доступності будь-яких інформаційних ресурсів, створює умови для

оптимального застосування науково-педагогічних, лінгводидактичних, навчально-методичних, програмно-технологічних розробок. У висновках зазначено, що міжкультурна професійна підготовка майбутніх вчителів іноземної мови передбачає формування здібностей особистості до вирішення професійних проблем і типових професійних завдань, що виникають в реальних умовах міжкультурної комунікації в усіх сферах життєдіяльності із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій лінгвосоціумі відповідно до цінностей і схильностей майбутнього фахівця. Для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови як носіїв міжкультурної взаємодії необхідно вдосконалювати методики викладання, розширювати використання інформаційно-комунікативних технологій в освітньому процесі ЗВО.

Ключові слова: *міжкультурна компетентність, професійна підготовка, вчитель іноземної мови, інформаційний освітній простір, мультимедійні технології.*

Intercultural professional training of future foreign language teachers in the information educational space

Hutyriak Oksana

PH.D., Associate Professor of the Department of the English Practice and Methods of its Teaching of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, <https://orcid.org/0000-0002-4143-7802>

Abstract. *The purpose of the article is to characterize intercultural competence, determine the main directions and content of intercultural professional training of future foreign language teachers in the informational educational space of higher education institutions. To achieve the goal, the following research methods were used: analysis of scientific sources, comparative analysis, synthesis and generalization. The*

results of the study show that intercultural competence ensures the readiness of the future specialist to solve communicative tasks in the process of professional activity by means of searching and analyzing information necessary for the formation of special abilities and skills by means of information and communication technologies. Informatization of the educational process ensures optimal and effective perception, assimilation and use of educational information in an interactive mode; allows education seekers to master methods of activity in conditions of availability of any information resources, creates conditions for optimal application of scientific-pedagogical, linguistic-didactic, educational-methodical, software-technological developments. The conclusions indicate that the intercultural professional training of future foreign language teachers involves the formation of personal abilities to solve professional problems and typical professional tasks that arise in real conditions of intercultural communication in all spheres of life with the use of information and communication technologies of the linguistic society in accordance with the values and inclinations of the future specialist . To increase the effectiveness of professional training of future foreign language teachers as carriers of intercultural interaction, it is necessary to improve teaching methods, expand the use of information and communication technologies in the educational process of higher education.

Keywords: *intercultural competence, professional training, foreign language teacher, informational educational space, multimedia technologies.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах інтеграції України в європейський культурно-освітній простір істотно змінюється соціальний та дидактичний статус іноземної мови. Відповідно, виникають нові вимоги до вчителя іноземної мови та системи його підготовки у закладі вищої освіти. Як наголошується у Національній доктрині розвитку освіти одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти є «виховання людини демократичного світогляду, яка дотримується громадянських прав і свобод, з повагою ставиться до традицій,

культури, віросповідання та мови спілкування народів світу та підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці [25].

Отже, у сучасних умовах науковий розгляд процесів модернізації освіти не може відбуватися ізольовано від інформаційного простору як невід'ємної частини сучасної соціально-культурної життєдіяльності людини. Нові умови життєдіяльності посилюють вектор розгляду інформатизації не лише як техніко-технологічного феномену, а й як явища сучасної культури.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Проблемам та перспективам професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови присвячені наукові розвідки Т. Бочарникової [15], О. Гармаш [18], В. Дьоміної [21], Т. Колодько [22], Л. Тишакової [26], Я. Черньонкова [27], О. Шмирко [28] та ін.

У закордонних дослідженнях питання мультикультурної освіти були розглянуті у дослідженнях М. Atwater [1], J. Banks [2], J. Berry [3], R. Brislin [4], М. Byram [5], D. Gollnick & P. Chinn [6], W. Goodenough [7], G. Hofstede [8], Н. Marx [9], В. Ngo [10].

У вітчизняних дослідженнях було висвітлено питання полікультурної освіти (виховання) (К. Дворникова) [19], формування кроскультурної компетенції в процесі підготовки майбутнього викладача іноземної мови (О. Демьяненко) [20], міжкультурної підготовки майбутніх викладачів і учителів іноземних мов (Н. Бориско) [14], формування міжкультурної комунікативної компетенції студентів у процесі навчання іноземних мов у ЗВО (Г. Бондар) [13].

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз теоретичного матеріалу, що розкриває питання змісту і якості професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови, свідчить про те, що його мультикультурна компетентність в інформаційному освітньому просторі головним чином визначається інтегративним характером лінгвістичної та інформаційної підготовки в процесі формування компетентності вчителя

іноземної мови відповідно до соціальної ролі і завдань професійної діяльності. Тоді показником якості підготовки майбутнього вчителя іноземної мови стає певний ресурс його особистості, що забезпечує можливість його повноцінної міжкультурної комунікації в інформаційному освітньому просторі. Отже, задля забезпечення інтегративної мультикультурної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови у статті пропонуємо обґрунтування основних напрямів інформаційно-комунікативної підготовки майбутніх фахівців із характеристикою мультимедійної технології спрямованої на міждисциплінарне інтегративне формування компетенцій у міжкультурному контексті.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є характеристика міжкультурної компетентності, визначення основних напрямів та змісту міжкультурної професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови в інформаційному освітньому просторі ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Процес професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови в інформаційному освітньому просторі закладу вищої освіти має на меті формування міжкультурної компетентності, яка забезпечує готовність до вирішення комунікативних завдань в процесі професійної діяльності за допомогою пошуку, аналізу інформації, необхідної для формування спеціальних умінь та навичок засобами інформаційних та комунікаційних технологій.

Характеризуючи міжкультурну компетенцію у структурі фахової підготовки учителів іноземних мов В. Гаманюк дійшла висновку, що «загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти відносять міжкультурні знання і міжкультурну компетенцію до загальних компетенцій, виокремлюючи соціокультурні знання (*soziokulturelles Wissen*) і міжкультурне усвідомлення (*interkulturelles Bewusstsein*) на когнітивному рівні, та міжкультурні вміння й навички на діяльнісному рівні. Міжкультурне усвідомлення формує міжкультурну свідомість, яка дозволяє інтегрувати власну культуру у

загальносвітовий контекст і сприймати інші культури не як ворожі, неправильні, а як відмінні, однаково цінні. Це, з одного боку, – результат розумової діяльності, а, з другого, – сприйняття інших культур через призму власної, їх подальше прийняття й толерування відмінностей, що відбувається вже на афективному рівні» [16, с.165-166].

У той же час професійна компетенція майбутніх вчителів іноземної мови, на думку Т. Гарлицької складається з «філологічної, психолого-педагогічної та методичної компетенцій. Філологічна – це сукупність мовознавчої, літературознавчої, риторичної компетенцій, сформованість яких зумовлюють здатність людини філологічно мислити; психолого-педагогічна компетенція сприяє успішності реалізації у професійній діяльності особистісно-орієнтованої моделі взаємодії викладача зі студентами; методична компетенція передбачає набуття знань із прикладних лінгвістичних наук, оволодіння педагогічними технологіями, вміння розробки навчальних матеріалів, управління навчально-педагогічним процесом та досягнення професійної майстерності» [17, с.266].

Можна зробити висновок про те, що по-перше, міжкультурна професійна підготовка майбутніх вчителів іноземної мови повинна включати інваріативну та варіативну складові, які забезпечують готовність фахівця застосовувати іноземну мову у ситуаціях як повсякденного, так і професійного спілкування.

По-друге, тенденції до міждисциплінарності освіти зумовлюють освітнє та виховне значення іноземної мови в контексті комунікативної, культурознавчої підготовки до міжкультурного спілкування в умовах безпосередньої міжособистісної комунікації в інформаційному суспільстві.

По-третє, посилення особистісного потенціалу освіти на принципах діалогу культур неможливо здійснювати поза міждисциплінарної інтеграції спеціальних методик викладання на науково-методичному та освітньому рівнях з орієнтацією на світову спільноту у сфері культури, науки, освіти та комунікації.

По-четверте, входження України в всесвітній інтеграційний освітній простір передбачає забезпечення академічної мобільності у процесі

міжкультурної професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови, розширення доступу до освітніх інформаційних ресурсів, впровадження цифрових засобів навчання.

На наше переконання засоби інформаційних та комунікаційних технологій забезпечують оптимальне та ефективне сприйняття, засвоєння та використання навчальної інформації в інтерактивному режимі; дозволяють здобувачам освіти освоювати способи діяльності в умовах доступності будь-яких інформаційних ресурсів, будь то книги, мультимедійні навчальні програми чи інформаційні мережі, як локальні, і глобальні.

Питання інформатизації освітнього простору були предметом наукових розвідок багатьох вітчизняних науковців, зокрема: питання (Ю. Бекеш, Л. Матієшин, Ю. Сєров) [11], М. Мазур [24]; сучасні завдання інформатизації освіти (В. Биков) [12], дидактичні вимоги і класифікація електронних освітніх ресурсів (В. Лапінський) [23] та ін.

Дослідники наголошують, що інформатизація освітнього процесу як цілеспрямовано організований процес забезпечує освітню сферу методологією, технологією і практикою створення і оптимального застосування науково-педагогічних, лінгводидактичних, навчально-методичних, програмно-технологічних розробок, які орієнтовні на реалізацію інформаційно-комунікативних технологій з урахуванням здоров'язберезувальних умов підготовки майбутніх фахівців.

З усієї різноманітності засобів інформаційно-комунікативних технологій доречно обирати ті, які дозволяють: підтримувати інтерес до професійно-іншомовної підготовки; задовольняти варіативні навчально-пізнавальні потреби; створювати умови для самонавчання та саморозвитку; формують комунікативні здібності та особисті якості студентів; підвищують мотивацію до самостійної навчально-пізнавальної діяльності із застосуванням засобів інформаційно-комунікативної діяльності; формують загальнокультурні компетенції,

актуалізують адекватну самооцінку комунікативних здібностей і почуття відповідальності за успішність в освітній та професійній діяльності.

Зокрема зупинимося на мультимедійній технології як однієї з найбільш перспективних з високим ступенем інтерактивності. Розвиток інформаційних технологій дозволяє об'єднати кілька інформаційних середовищ: текст, графіка, фото, відео, анімація, мова, звук та музика.

Серед переваг застосування мультимедійної технології у процесі міжкультурної професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови можна відзначити наступні:

- індивідуалізація і диференціація лінгвістичної підготовки в залежності від рівня підготовки, темпу засвоєння матеріалу та рівня мотивованості здобувача освіти;

- можливість швидкого доступу і вибору необхідної інформації у великому обсязі на базі мультимедійного підручника;

- здійснення контролю із зворотнім зв'язком та діагностикою помилок за результатами опанування освітніми компонентами і оцінки результатів комунікативної підготовки;

- можливість доступу до інтерактивного навчального матеріалу забезпеченого гіперпосиланнями, що дозволяє вибудовувати логічні ланцюжки між окремими освітніми компонентами;

- візуалізація теоретичного матеріалу;

- моделювання та імітація засобів комунікативної полікультурної взаємодії, процесу (малюнки, графіки, текст, аудіювання, анімація. Музика, відеороліки);

- здійснення самоконтролю і самокорекцію в процесі комунікації на основі інтегрованих відомостей;

- здійснення дистанційного контролю за процесом освітньої діяльності, реалізація віртуального спілкування викладача і здобувача освіти в реальному часі.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином міжкультурна професійна підготовка майбутніх вчителів іноземної мови в інформаційному освітньому просторі як інтегральна характеристика визначає здібності особистості вирішувати професійні проблеми і типові професійні завдання, що виникають в реальних умовах міжкультурної комунікації в усіх сферах життєдіяльності із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій у лінгвосоціумі відповідно до цінностей і схильностей майбутнього фахівця. У якості перспектив дослідження визначаємо розробку змісту і організації процесу професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови як носіїв міжкультурної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Atwater M. Multicultural science education: Perspectives, definitions and research agenda. *Science Education*. 1993. № 77 (6). P. 661-668.
2. Banks J. A. Multicultural education: Historical development, dimensions, and practice. *Review of Research in Education*. 1993. № 19. P. 3-49.
3. Berry J. W. (Ed.). *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. New York: Cambridge University Press, 2002. 610 p.
4. Brislin R. W. *Cross-Cultural Encounters: Face-to-Face Interaction*. New York: Pergamon Press, 1981. 372 p.
5. Byram M. *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. Clevedon. 1997. 121p.
6. Gollnick D. M., Chinn P. C. Multicultural education for exceptional children. URL: <http://www.ericdigests.org/pre-9220/exceptional.htm>. (дата звернення 13.01.2025).
7. Goodenough W. H. Cultural anthropology and linguistics. Language in culture and society. *A reader in linguistics and anthropology*. New York. 1964. p. 36-39.
8. Hofstede G. *Cultures and organizations: software of the mind*. London. 1991. 279 p.

9. Marx H. Please Mind the Culture Gap: Intercultural Development During a Teacher Education Study Abroad Program. *Journal of Teacher Education*. 2011. № 62. P. 35-47.
10. Ngo B. Problems and Possibilities of Multicultural Education. *Practice Education and Urban Society*. 2010. Vol. 42 (1). P. 473-495.
11. Бекеш Ю. Р., Матієшин Л. М., Серов Ю. О. Огляд систем дистанційного навчання популярних ВНЗ України. *Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі: матеріали 5-ї наук.-практ. конф., м. Львів, 19-21 листопада 2013 р.* – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. С. 44-48.
12. Биков В.Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти – Інформаційні технології і засоби навчання. 2010. URL: <https://core.ac.uk/reader/19088460> (дата звернення: 12.01.2025).
13. Бондар Г. Особливості формування міжкультурної комунікативної компетенції студентів у процесі навчання іноземних мов у ЗВО. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2024. №1(54). С. 24-27.
14. Бориско Н.Ф. Проблеми міжкультурної підготовки майбутніх викладачів і учителів іноземних мов. *Іноземні мови*. 2018. №1/ (93). С.9-20.
15. Бочарникова Т.Ф. Особливості професійно-педагогічної спрямованості майбутніх учителів іноземних мов. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. пр.* 2012. № 36, с. 21-25.
16. Гаманюк В. А. Міжкультурна компетенція у структурі фахової підготовки учителів іноземних мов. *Актуальні питання філології і методики викладання мов* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 26-27 квітня 2018 р., м. Кривий Ріг. С. 163-170.
17. Гарлицька Т. Сучасні тенденції підготовки вчителів англійської мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 58, том 1. С.263-269.

18. Гармаш, О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов як педагогічна проблема. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2019. №66. С39-42.
19. Дворникова К. В. Полікультурна освіта (виховання) і її важливість для суспільства. *Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр.* Горлівка. 2011. Вип. 8(2). С. 99-102.
20. Дем'яненко О. Формування кроскультурної компетенції в процесі підготовки майбутнього викладача іноземної мови. *Наукові записки. Серія: філологічні науки*. Вип. 89(2). С.203-206. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/89_2/statti/48.pdf (дата звернення 04.01.2025).
21. Дьоміна В. В. Виховання майбутніх педагогів в контексті діалогу двох культур: навч. метод. посіб. Харків. 2018. 147 с.
22. Колодько Т. М. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2005. 20 с.
23. Лапінський В. В. Електронні освітні ресурси – дидактичні вимоги і класифікація. URL: <https://bit.ly/2Kc3V9m> (дата звернення: 13.01.2025 р.).
24. Мазур М. П. Розвиток дистанційного навчання в Україні як складової інформатизації сучасного суспільства. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2014. № 1. С. 71-75.
25. Національна доктрина розвитку освіти від 17 квітня 2002 року N 347/2002 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення 13.01.2025).
26. Тишакова Л. Т. Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови : автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ. 2005. 20 с.
27. Черньонков Я. О. Формування професійної культури майбутнього вчителя іноземної мови: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2006. 20 с.

28. Шмирко О. С. Педагогічні умови професійного розвитку майбутніх вчителів іноземної мови у системі університетської педагогічної освіти: автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2016. 20 с.